

O značaju istraživanja odnosa konceptija opštenarodne odbrane – obuka i vaspitanje

General-pukovnik *STEVAN MIRKOVIĆ*

Temeljna determinanta obuke i vaspitanja u našim oružanim snagama jeste konceptija opštenarodne odbrane, odnosno njeni zahtevi za izgrađivanje svestrane ličnosti starešina i vojnika, osposobljenih za uspešno vođenje oružane borbe i drugih oblika borbe i otpora u opštenarodnom odbrambenom ratu. Stoga je osnovno pitanje – kako opredeljenja i postulati koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane utiču na izgradnju sistema vaspitanja i obrazovanja u našim oružanim snagama u uslovima savremene naučno-tehničke i tehnološke revolucije.

Okosnicu nastavnih planova i programa naših vojnih škola treba da čini vojna nauka u užem smislu – teorija i praksa ratne veštine. Ti programi treba da budu tako koncipirani da, istovremeno, pored vojnih obezbeđuju pitomcima i starešinama sticanje širokih fundamentalnih opšteobrazovnih znanja, natočito tehničkih i informatičkih, kao i znanja iz teorije vojnog vaspitanja i obrazovanja.

Naučnoistraživački projekat »Sistem vaspitanja i obrazovanja u oružanim snagama SFRJ« izuzetno je značajan naročito u okviru priprema oružanih snaga za opštenarodni odbrambeni rat. Realizovanje ovog projekta predstavlja, po bitnim obeležjima, krupan poduhvat ne samo u oblasti teorije i prakse obuke i vaspitanja, već i u oblasti ratne veštine i koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u celini.

Do sada, a naročito u zadnjoj deceniji, delatnost u oblasti obuke i vaspitanja unapređivali smo pretežno na osnovu pojedinačnih iskustava iz prakse i parcijalnih analiza. S obzirom na to da nismo organizovali temeljito i svestrano, pre svega sistemsko istraživanje i izučavanje ove oblasti, logično je da i sistemska rešenja karakterišu brojne nesvršenosti, pa i slabosti. Izvesno je da su nužna bolja, racionalnija i efikasnija sistemska rešenja primerena današnjem i budućem vremenu, a to se može ostvariti samo svestranim naučnoistraživačkim radom u ovoj oblasti.

Projekat ima pet studija. O studiji »Zahtevi koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u izgradnji sistema vaspitanja i obrazovanja oružanih snaga u uslovima naučno-tehničke revolucije« raspravljamo na

ovom naučnom skupu. Smatram da bi se i o ostalim studijama moralo raspravljati na posebnim naučnim skupovima. Posebno je aktuelna i značajna studija »Sistem obrazovanja i vaspitanja starešinskog kadra«. Isto tako posebno bi se morali temeljitije baviti obukom rezervnog (ratnog) sastava. Dugogodišnja iskustva stečena u ovoj oblasti trebalo bi na jednom naučnom skupu svestranije razmotriti. Radilo se godinama, i to veoma naporno, ali nismo postigli maksimalne rezultate. Mnoge rasprave nisu dostigle stepen naučne generalizacije i sinteze, te nisu ni mogli biti bitnije i trajnije izвориšte za unapređenje prakse obučavanja ratne armije.

Osnovno pitanje, na koje treba što pouzdanije odgovoriti, jeste kako opredeljenja i postulati koncepcije i doktrine ONO i DSZ utiču na izgradnju sistema vaspitanja i obrazovanja u uslovima savremene naučno-tehničke i tehnološke revolucije. Ovako složen odnos ima dva nivoa izučavanja. Prvi nivo je odnos opštenarodne odbrane i naučno-tehnološke revolucije, a drugi opštenarodne odbrane i obuke i vaspitanja. Sintetički izraz tih odnosa je trijada: opštenarodna odbrana – naučno-tehnička revolucija – obuka i vaspitanje.

U koncepciji opštenarodne odbrane postoje relativno trajna opredeljenja i polazišta utvrđena *Strategijom opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u SFRJ*, koja je usvojena na najvišem nivou rukovođenja u zemlji. U *Strategiji oružane borbe*, koja je usvojena 1983. godine, neki delovi i rešenja će se morati doraditi i usaglasiti sa *Strategijom opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u SFRJ*, kao i s promenama u vojnim doktrinama potencijalnih agresora. Međutim, kada je reč o doktrini, izvesno je da je to materija koja se mora permanentno inovirati, naročito na operativnom i taktičkom nivou ratne veštine. U stvari, nalazimo se pred zadatkom da naša strategijska, generalna opredeljenja i postulate, koje smo utvrdili u *Strategiji opštenarodne odbrane i društvene samozaštite u SFRJ* i nekim drugim sistemskim dokumentima, operacionalizujemo na nivou doktrine i ratne veštine, a posebno na operativnom i taktičkom.

Polazeći od novih ili inoviranih ranijih doktrina vojnih blokova i oružanih snaga drugih zemalja, koje su, pre svega, zasnovane na visokoj tehnologiji konvencionalnog naoružanja, moramo tražiti odgovore – kako da se pripremimo

i adekvatno suprotstavimo tim doktrinama. Novim doktrinama i modalitetima borbenih dejstava koje možemo očekivati u eventualnom ratu moramo suprotstaviti adekvatne naše modele borbenih dejstava na stratezijskom, operativnom i taktičkom nivou. Kao odgovor na novine u tim doktrinama i ratnim dejstvima mi moramo izučiti i iznaći optimalne načine dejstva, pri čemu se posebno mora potencirati njihova prostornost i brzina izvođenja.

Mi smo, takođe, u situaciji da inoviramo neka rešenja koja se odnose na početni period rata, posebno u odnosu na tzv. prve operacije. U tome je naročito bitno: *prvo*, da izbegnemo odlučujuće sudare u početnom periodu rada; *drugo*, da za to vreme obezbedimo potpunu i pravovremenu mobilizaciju ratnih oružanih snaga i društva, i *treće*, da zatim usporavamo prodor agresora i prihvatimo odsudne bitke onda kada to nama odgovara. Naravno, to se odnosi na najteži slučaj. U nekom drugom, lakšem ratnom slučaju izvesno je da bismo odmah sprečili prodiranje agresorovih snaga u dubinu vlastitog ratišta. S tim u vezi dogradnja naših rešenja u oblasti grupisanja snaga, manevra, borbenih poredaka i dr. zadatak je koji permanentno i kontinuirano traje. Isto tako moramo tražiti i uvek dograđivati naše odgovore i rešenja za doktrinu sukoba niskog intenziteta, posebno za tzv. distanciona dejstva. Mada već postoje solidne studije i analize, još se traže odgovori i rešenja koja će te studije celovitije operacionalizovati u praktičnoj primeni.

Pored spoljnih činilaca za nas je izizetno značajna i krizna situacija u zemlji. Takva situacija je stavila i oružane snage u relativno novu ulogu, koju naša vojna doktrina, pa ni teorija, nisu dovoljno osvetlile, sem nekih opštih opredeljenja u *Strategiji opštenarodne odbrane i društvene samozastite u SFRJ*. Za takvu ulogu oružane snage se takođe moraju osposobiti i uvežbati.

Ovo su samo neka pitanja koja treba doktrinarno celovitije razraditi. Dakako, ima i drugih kao što su odbrana gradova, uređenje teritorije, zaprečavanje itd. Sve se to mora uzeti u obzir pri koncipiranju i izradi ključnih zahteva prema obuci i vaspitanju u oružanim snagama. Kada se radi o unapređivanju procesa obuke i vaspitanja, onda taj proces mora biti u funkciji razvoja naših oružanih snaga. Ukupni razvoj i modernizacija oružanih snaga impliciraju krupne zahteve i danas i u budućnosti. Naročito je značajno istaći dvokomponentnost naših oružanih snaga, kao i

međusobni odnos te dve komponente i kakve to reperkusije ima na sistemska rešenja u obuci i vaspitanju. Ako se, na primer, obuka mirnodopske JNA glorifikuje, a obuci ratne armije posvećuje nedovoljno pažnje, onda to može imati brojne negativne posledice u pripremama za opštenarodni odbrambeni rat. Ali, s druge strane, poznato je da JNA ima svoje specifičnosti u pogledu namene, jer njena uloga, naročito u početnom periodu rata, ima izuzetan, a možda i presudan značaj za dalji tok opštenarodnog odbrambenog rata. Stoga se JNA mora izgrađivati kao veoma mobilan deo naših oružanih snaga, tako da može uspešno izvršiti svoje zadatke u početnom periodu rata, jer bi se u protivnom dovelo u pitanje ostvarivanje osnovnih opredeljenja koncepcije odbrane.

S tim u vezi moramo stvoriti sve uslove da JNA u bitnim kvalitetima osnovnih činilaca rata i oružane borbe bude na nivou najsavremenijih armija u svetu. Pored obezbeđivanja neophodnih kvaliteta materijalno-tehničkog faktora, u uslovima opštenarodnog odbrambenog rata poseban značaj imaju kvalitativna svojstva ljudskog faktora, a u okviru toga i vrhunska obučenost. Mirnodopsku armiju treba još više oslobađati nekih funkcija (logističkih, vojno-teritorijalnih i sl.), kako bi postala mobilna operativna armija. To će doprineti da i obuka bude dinamičnija i efikasnija.

Teritorijalna odbrana se mora modernizovati i izgrađivati polazeći od njene specifične namene. Ona treba da zadrži bitna izvorna svojstva koja su joj utvrđena Titovom koncepcijom opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, i da se adekvatno organizuje, oprema i obučava. Izvesno je da, na primer, teritorijalnu brigadu ne treba postavljati ispred oklopne brigade agresora sa zadatkom da brani pravac koji omogućava upotrebu tenkova i sl.

U daljem razvoju JNA treba stalno imati u vidu veoma bitno doktrinarno opredeljenje da je Kopnena vojska osnovni nosilac oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Kvalitativna svojstva žive sile i u budućnosti ostaju naša glavna prednost u odnosu na svakog agresora. Upravo iz tog razloga i obuka i vaspitanje u Kopnenoj vojsci imaju izuzetan značaj. Međutim, i u razvoju RV i PVO i RM, s obzirom na to da je težište na jačanju njihove odbrambene komponente, sistemska rešenja u obuci i vaspitanju, naročito u programiranju sadržaja obučavanja i u di-

daktičko-metodičkim rešenjima, moraju se stalno poboljšavati.

Naznačene i druge novine i inovacije u vojnim doktrinama savremenih armija zasnovane su, između ostalog, na dostignućima u tehničko-tehnološkom faktoru, a pre svega na velikoj mogućnosti otkrivanja i praćenja ciljeva na teritoriji protivnika, kao i njihovog uništavanja dalekometnim oružjem visoke preciznosti sa sistemima za automatsko upravljanje. To uslovljava da se i kod nas povećava značaj vazdušnog osmatranja i javljanja, odnosno obalske službe osmatranja i javljanja, elektronskog izviđanja, protivelektronskih dejstava, zatim informatičke, vojnogeo-detske i meteorološke službe. Uticaji takvog tehničko-tehnološkog razvoja oružanih snaga na oblast obuke i vaspitanja izuzetno su značajni. Oni nisu samo u domenu tehničkog obrazovanja i vaspitanja, već imaju znatno složeniju strukturu i implikacije na relaciji čovek – tehnika, odnosno u trijadi čovek – nauka – tehnika. Naše oružane snage, pre svega JNA, moraju u takvim uslovima raspolagati neophodnim brojem tehničkih borbenih sredstava koja se na adekvatan način mogu suprotstaviti i efikasno reagovati u slučaju iznenadne agresije gotovim snagama ili dejstava s distance, kao što su raketni sistemi većeg dometa, diverzantske podmornice, višenamenski avion itd.

Sve te promene bitno utiču i na zadatke i fizionomiju obuke i vaspitanja u oružanim snagama. Na osnovu iznetog, pored zahteva koncepcije ONO, izvesno je da tehnička modernizacija, uključujući i modernizaciju rukovođenja i komandovanja i organizacijsko-formacijski razvoj naših oružanih snaga, naročito do kraja ovog i u prvoj deceniji narednog veka, mora biti jedna od temeljnih determinanti ukupnog sistema obuke i vaspitanja – vojnika i jedinica, komandi i štabova, kao i sistema školovanja i usavršavanja starešinskog kadra. S tim u vezi nužno je naš sistem vojnog školstva permanentno dograđivati i dovoditi u sklad s tim temeljnim determinantama i promenama u njima. S obzirom na to da je naš vojnoškolski sistem u osnovnim opredeljenjima relativno stabilan, nekih radikalnih promena ne može ni biti. Međutim, izvesna dogradnja je nužna i u sistemskim rešenjima, naročito s aspekta racionalizacije, efikasnosti i ekonomičnosti sistema i povećanja ukupnog kvaliteta. Sadržaji nastavnih planova i programa i didaktičko-metodička rešenja su područja koja moraju nep-

rekidno biti otvorena za proverene i dokazane inovacije i novine. I bez nekih posebnih istraživanja očigledno je da je naš vojnoškolski sistem, za jednu relativno malu i nedovoljno razvijenu zemlju, preorganizovan i skup. Školovanje i usavršavanje, institucionalno organizovano, dugo traje (10–12 godina bez srednjeg obrazovanja), što predstavlja otprilike trećinu efektivnog radnog veka.

U navedenim okolnostima tehničko-tehnološko i informatičko obrazovanje aktivnog, ali i rezervnog kadra postaje sve značajnije. Bez te fundamentalne tehničko-tehnološke i informatičke osnove danas se skoro nigde u rodovima i službama ne može osposobiti nijedan uži specijalista – stručnjak. Takvu potrebu moraju shvatiti i neke starije starešine, koje ponekad mogu biti izvesna kočnica ovim novim rešenjima. Uzrok takvog stanja leži u recidivima prošlosti, kada smo školovani najviše u zanatsko-practicističkom smislu i kada je taj kadar dobijao i druge osnove, a ne fundament o kome je ovde reč. Zato se na nekim područjima sporo probijamo, kao što su informatika i njena primena u obuci, na primer. Međutim, savremeni oficir sada i u dogledno vreme, bez obzira na tendenciju intelektualizacije rada i profesije, mora svoju užu struku odlično da zna, da bude majstor svoga posla, da bi mogao i svoje mlađe starešine i vojnike učiti i vaspitavati i ličnim primerom. Dakle, potreban nam je starešina – stručnjak i specijalista širokog profila.

Često se postavlja i pitanje šta je fundamentalno u našim vojnim školama, odnosno u sadržajima nastavnih planova i programa. Sigurno je da su našim starešinama potrebna i široka fundamentalna opšteobrazovna znanja, naročito ona koja se odnose na opštetehničku i informatičku kulturu, zatim iz teorije vojnog vaspitanja i obrazovanja. Ipak, okosnicu tog fundamenta moraju činiti vojne nauke u užem smislu – teorija i praksa ratne veštine, dakle priprema za oružanu borbu.

S U M M A R Y

ON SIGNIFICANCE OF RESEARCH OF RELATIONSHIP BETWEEN
THE TOTAL NATIONAL DEFENCE AND TRAINING AND EDUCATION
CONCEPTS

The fundamental determinant of training and education in our armed forces is the total national defence concept, i.e. its demands for building of versatile personality of military leaders and soldiers, prepared for effective armed combat and other forms of combat and resistance in a total national defence war. The basic question is therefore: in which ways orientations and postulates of the total national defence concept and doctrine influence the development of the training and education system in our armed forces in conditions of the contemporary scientific and technological revolution.

Military science, in its narrower sense – the theory and practice of the art of war, should make the skeleton of training plans and programmes of our military schools. These programmes should be thus conceptualized that in addition to military knowledge and skills offer to cadets and students – military leaders – broad fundamental general educational knowledge, the technological and information ones in particular, as well as knowledge in the field of military education and upbringing.

R É S U M É

AU SUJET DE L'IMPORTANCE DU RAPPORT ENTRE LA CONCEPTION
DE DEFENSE POPULAIRE GENERALISEE ET L'ENTRAINEMENT
ET LA FORMATION

La notion qui détermine fondamentalement l'entraînement et la formation dans nos forces armées c'est la conception de défense populaire généralisée, c'est-à-dire son objectif consistant en la préparation d'une personne universellement formée d'officier et de soldat aptes à mener avec succès la lutte armée ou d'autres formes de combat et de résistance dans une guerre populaire généralisée défensive. Ainsi la principale question est celle de savoir comment les options et les postulats de la conception et de la doctrine de défense populaire généralisée influent sur l'édification du système d'éducation et de formation dans nos forces armées dans les conditions de l'actuelle révolution scientifique, technique et technologique.

L'ossature des plans et programmes d'enseignement de nos établissements militaires doit être constituée par la science militaire proprement dite – à savoir la théorie et la pratique de l'art de la guerre. Les programmes doivent être conçus de sorte à permettre aux élèves officiers et aux officiers d'acquérir, outre les connaissances générales, des connaissances du domaine des techniques et de l'informatique, de même que des connaissances du domaine de la théorie de l'éducation et de la formation militaires.

РЕЗЮМЕ

О ЗНАЧЕНИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ОТНОШЕНИЯ КОНЦЕПЦИИ
ВСЕНАРОДНОЙ ОБОРОНЫ – ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ

Существенным определителем обучения и воспитания в наших вооруженных силах является концепция всенародной обороны, т.е. ее требования, связанные с строительством всесторонней личности офицера и солдата, подготовленных к успешному ведению вооруженной борьбы и других форм борьбы и сопротивления во всенародной оборонительной войне. Поэтому основной вопрос заключается в том, каким образом положения и постулаты концепции и доктрины всенародной обороны влияют на строительство системы воспитания и образования в наших вооруженных силах в условиях современной научно-технической и технологической революции.

Остовом учебных планов и программ наших военных школ должна быть военная наука в более узком смысле – теория и практика военного искусства. Концепция этих программ должна одновременно обеспечивать овладение слушателями и офицерами широкии общеобразовательными знаниями, в частности техническими и информатическими, а также знаниями в области теории воспитания и образования.